

EĞİTİCİ BİLGİSAYAR FORMATÖR (MASTER) ÖĞRETMENLERİN PROFİLLERİ VE UYGULAMADA KARŞILAŞTIKLARI GÜÇLÜKLERE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

PROFILES AND OPINIONS OF THE COMPUTER FORMATIVE TEACHERS' ON THE DIFFICULTIES THEY HAVE FACED DURING THE APPLICATIONS

Feza ORHAN*, Buket AKKOYUNLU**

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, eğitici bilgisayar formatör (master) öğretmenlerin profillerini belirlemek ve onların uygulamada karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan bir anket aracılığıyla, 82 şehirden hizmet içi eğitime katılmış 182 formatör öğretmenden elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, öğretmenlerin çoğunun çalıştıkları okullarda yaptıkları işlerden memnun olmadığını, fazla çalışma saatlerinden ve izleme çalışmalarının yetersizliğinden rahatsızlık duyduklarını ortaya koymuştur. Öğretmenler özellikle, yöneticilerin okullarda teknoloji kullanımına karşı olumsuz tutumlarının destekleyici olmadığını belirtmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: bilgisayar destekli eğitim, formatör öğretmen, hizmet içi eğitim.

ABSTRACT: The purpose of this research was to find out profiles of the formative teachers and their opinions on the difficulties they have faced during the applications in Turkey. The data of this research were collected through a survey that inquired about a wide range of issues among 182 master formative teachers from 82 Turkish cities. The results mainly indicated that most of the master teachers are not satisfied with their on job working position because of the ill organizations at their schools, overload working hours and lack of following up studies. Teachers especially pointed out that the administrators' attitudes toward using technology at schools were not supportive enough.

Keywords: computer based education, formative teachers, in – service training.

1. GİRİŞ

Son yıllarda teknolojiadaki hızlı gelişim eğitim sistemini doğrudan ve bir çok yönden etkilemiştir. Bilgisayarlar eğitim sisteminde çeşitli

amaçlarla kullanılmaktadır. Bu durum, eğitim ortamlarında bazı değişiklikleri zorunlu kılmıştır. Örneğin, fiziksel ortamların yeniden düzenlenmesi, program içerikleri ve öğretim yöntemlerinin değiştirilmesi öğretmenlerin bilgisayar okuryazarlığı ve bilgisayar destekli eğitim konularında eğitilmeleri gerekmiştir (Akkoyunlu, 1998). Bilgisayarların bir öğretim aracı olarak etkili bir şekilde kullanılabilmesinde, öğretmenin bu konuda sahip olduğu nitelikler çok önemlidir.

ISTE'nin öğretmen standartları, teknoloji okuryazarı olma, derslerinde teknoloji kullanabilme, öğrencilerini teknoloji kullanmaya yönlendirebilme, öğrencilerine bilgiye ulaşma ve bilgiyi kullanma becerilerini kazandırmada öğrenme çevresini teknoloji kullanabilecekleri şekilde düzenleyebilme, mesleki gelişimleri ve deneyim paylaşımı için meslektaşları ile internet üzerinden iş birliği yapabilme olarak belirlenmiştir (ISTE, 2000). Bu standartlar incelendiğinde öğretmenlerin bir yandan teknoloji kullanabilen bir yandan da sınıf ortamını öğrencilerinin teknolojiyi kullanabilecekleri şekilde düzenleyebilen becerilerle donanık olmalarının gereği anlaşılmaktadır. Bir başka deyişle, öğretmenlerin bilginin kaynağı olmaktan, öğrenciye rehberlik eden olarak değişen rolü, öğretmenlerin meslektaşlarıyla daha fazla etkileşimde bulunmalarını ve mesleklerindeki yeni gelişmeleri izleme gereksi-

* Yrd. Doç. Dr. - Yıldız Teknik Üniversitesi – Fen Edebiyat Fakültesi - İstanbul

** Doç. Dr. - Hacettepe Üniversitesi – Eğitim Fakültesi - Ankara

nimi içinde olmalarını da beraberinde getirmiştir.

Günümüzde, öğretmenlerin bilgi teknolojileri hakkında bilgi sahibi olmaları ve bilgisayarlı öğretim ortamında nasıl kullanacaklarını bilmeleri (teknoloji okuryazarlığı) kaçınılmaz bir gerçektir. Yüzyılın bir özelliği olarak bilgi hızla artmakta ve bilgi patlaması yaşanmaktadır. Bilgi çağının en önemli özelliği “bilgiye erişme ve bilgiyi kullanmadır”. Bilgiye ulaşabilen ve kullanabilen bireyler yetiştirebilmek için de öncelikle, öğretmenlerin bu becerilere sahip olması gerekir. Bu gelişmeler ışığında Türkiye’de 1980 yılından beri, Milli Eğitim Bakanlığınca (MEB) bilgisayarların eğitim ortamında kullanılması için çalışmalar sürdürülmektedir. Bu çerçevede okullara bilgisayar laboratuvarlarının kurulması, bilgisayar okuryazarlığı müfredatının geliştirilmesi ve bu teknolojiyi kullanabilen ve kullanmayı öğretebilen öğretmenlerin yetiştirilmesi gibi bir çok çalışma yapılmıştır.

Türkiye’de Bilgisayarların Eğitimde Kullanımı ve Öğretmen Eğitimi

Ülkemizde bilgisayarların eğitimde kullanılmasına ilişkin olarak ilk çalışmalar 1980 yılında başlamış ve 600 milyon dolarlık bir bütçe, okullara bilgisayarların kurulması için ayrılmıştır (Fidan, 1988). Bilgisayarların okullara girmesi ise ancak, 1984 yılında gerçekleşmiştir. Üniversiteler ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) işbirliğiyle, orta öğretimde bilgisayar eğitiminin esaslarını belirlemek amacıyla “Orta Öğretimde Bilgisayar Eğitimi İhtisas Komisyonu” oluşturulmuş, komisyonun önerileri de dikkate alınarak MEB tarafından bir pilot çalışma başlatılmış ve 1985 – 1997 yılları arasında 2400 bilgisayar, orta dereceli okullara dağıtılmıştır (Akkoyunlu ve Orhan, 2001).

Okullarda bilgisayar bulunması, bilgisayarların etkili şekilde kullanıldığı anlamına gelmektedir. Günümüzde ülkeler, bilgisayarları eğitimde etkili olarak kullanmanın ön koşulu olarak öğretmen eğitimine önem vermekte ve bunun için yatırım yapmaktadır. Bilgisayarların eğitimde kullanılması konusunda öğretmen eği-

timi bir çok ülkede hizmet içi ve hizmet öncesi eğitimle sağlanmaktadır. Bilgisayarları eğitim sürecinde kullanacak öğretmenlerin niteliği, bilgisayarların eğitim sisteminde yaygınlaştırılması ve süreçle bütünleştirilmesinde oldukça önemli görülmektedir. Ülkemizde de ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenleri eğitimde bilgisayar kullanımı ve bilgisayarların öğretim programlarıyla kaynaştırılması konusunda yetiştirmek amacıyla, ilk öğretmen eğitimi 1985 yılında düzenlenmiş ve 225 öğretmen eğitilmiştir. Daha sonraki yıllarda bilgisayarların eğitimde kullanılmasını yaygınlaştırmak için MEB üniversitelerle işbirliğine giderek çeşitli okullardan öğretmenler için hizmet içi eğitim programları düzenlemiştir. Türkiye’de de bir çok ülkede olduğu gibi piramit (cascade training) eğitim modeli benimsenmiştir. Bu modelde, eğitilen öğretmenlerin, diğer öğretmenleri eğitmesi esastır. Bu modelin en önemli öğeleri olan öğretmenler de formatör olarak isimlendirilmektedir (Memmedova, 2001). MEB, Hizmet İçi Daire Başkanlığı aracılığı ile 1991 yılından beri çeşitli üniversitelerde formatör öğretmen yetiştirme çalışmaları sürdürmektedir (Varol 1999). Formatör öğretmen yetiştirme, bilgisayarların eğitim ortamında kullanılması ve BDE’nin yaygınlaştırılması için atılan önemli adımlardan biridir.

MEB tarafından 1993 yılında, bakanlığa bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarındaki bilgisayar laboratuvarlarının korunması ve özenle kullanılması, işletilmesi formatör öğretmenler ile bilgisayar öğretmenlerinin yetiştirilmesi ve görevlerinin belirlenmesi amacıyla bir yönerge hazırlanmıştır (Tebliğler Dergisi 1993/2378:212). Bu yönergede, bilgisayar ve bilgisayar formatör (koordinatör) öğretmenlerin görevleri ve nasıl seçilecekleri anlatılmaktadır. Yönerge, yetiştirilecek öğretmenlerin

“Halen Bakanlık kadrolarında çalışan yüksek öğrenimli sınıf öğretmenleri; ortaokullarda, ortaöğretim kurumlarında matematik, fizik, kimya, fen, biyoloji branş öğretmenleri ile örgün ve yaygın mesleki öğretim kurumlarındaki meslek dersleri öğretmenlerinden isteyenler arasından (Madde 10),

- a) en az üç yıl bilgisayar dersini okutanlar,
- b) mesleki kıdemi en az üç yıl olanlar,
- c) orta derecede İngilizce bilenler, arasında Bilgisayar Koordinatör Öğretmenliği için yapılacak sınavla (Madde 11) seçileceği belirlenmektedir.

Müdürün önerisi ya da kendi isteğiyle baş vuran öğretmenler arasından yukarıdaki koşulları yerine getiren ve sınavı başaranlar hizmet içi eğitim kurslarına alınmışlar ve bu eğitimleri başarıyla tamamlayanlar, *bilgisayar koordinatör öğretmeni* olarak atanmışlardır.

Yönergeye göre formatör öğretmenlerin görevlerinden bazıları, sorumlulukları görevli oldukları okulda;

- bilgisayar eğitiminin ve BDE'nin verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak,
- öğretmenlere BDE konusunda kısa süreli kurs veya seminer düzenlemek,
- bilgisayar eğitimi ve BDE'nin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamak (Madde 14) olarak belirtilmiştir.

Bu görevler incelendiğinde, okullarda teknolojinin etkin kullanımı için formatör öğretmenlerin rollerinin ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Sözü edilen yönergenin 13. maddesinde öğretmenlerin hizmet içi eğitim kurslarına seçilme koşulları

“Öğretmenin, bilgisayar koordinatör öğretmenlik hizmet- içi eğitim kursu sınavına katılabilmesi için;

- a) Görevli olduğu okulunda bilgisayar laboratuvarının bulunması,
 - b) Bakanlıkça bilgisayar laboratuvarının kurulmasının planlandığı okullarda çalışır olması gerekir.”
- olarak belirtilmiştir.

Ülkemizde çağın gerektirdiği koşullara uygun bireyler yetiştirmek için, sözü edilen nitelikleri kazandıracak olan öğretmenlere teknolo-

ji/bilgisayar okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması amacıyla bir yandan hizmet içi eğitimler düzenlenirken, diğer taraftan da 1998 yılında Eğitim Fakültelerinin yeniden yapılandırılması çerçevesinde, tüm öğretmenlik bölümlerinin programlarında, Bilgisayar, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme gibi dersler zorunlu dersler olarak yer almıştır. Ayrıca, ilköğretim okullarına bilgisayar öğretmeni yetiştirmek üzere Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi bölümleri açılmıştır (YÖK, 1998). Çeşitli üniversitelerin, eğitim fakültelerinde açılan bu bölümler ilk öğrencilerini 1998 – 1999 öğretim yılında almışlar ve ilk mezunlarını 2001 – 2002 öğretim yılında vermişlerdir.

Eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması kapsamında, öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarı olarak yetişerek sisteme katılmaları okullarda teknoloji kullanımını ve yaygınlaştırılmasını hızlandıracaktır. Bu değişimle birlikte, Milli Eğitim Bakanlığı, çeşitli hizmet içi eğitim kursları ile yetiştirdiği formatör öğretmenlerin deneyimlerinden daha fazla yararlanmak amacıyla Dünya Bankası işbirliği ile düzenlenen bir proje kapsamında (bu öğretmenler master öğretmen olarak isimlendirilmiştir), şimdiye değin çeşitli hizmet içi eğitimlerden geçmiş formatör öğretmenleri, “eğitici bilgisayar formatör öğretmen tekamül eğitimi” programlarına alarak, diğer formatör öğretmenlerin görevlerinden farklı bir görevle, çalıştıkları illerde diğer branş öğretmenlerini teknoloji kullanımı (teknoloji okuryazarlığı), materyal geliştirme, materyal kullanma, bilgisayar destekli eğitim gibi çeşitli konularda eğitmekle görevlendirmeyi planlamaktadır.

Bu araştırmada da, bu öğretmenler master öğretmen olarak isimlendirilmiştir.

Daha önce de belirtildiği gibi formatör öğretmen yetiştirilmesi 1991 yılından günümüze kadar yetiştirilmektedir. 203 yılına gelindiğinde, master öğretmen olarak atanan öğretmenlerin profili nasıldır?

Konunun Önemi

Eğitimde teknoloji kullanımında master öğretmenlerin rol tanımları kadar süreç içindeki durumları da önemlidir.

Okullarda bilgisayarların etkili olarak kullanılabilmesi ve yapılan çalışmaların başarılı olması master öğretmenlerin görevlerini yerine getirebilmelerine, karşılaştıkları güçlüklerin giderilmesine bağlıdır. Bu öğretmenler okullara gittiklerinde ne tür güçlüklerle karşılaşmaktadır? Aldıkları eğitimin gereğini yerine getirdiklerine kendileri inanmakta mıdır? Master öğretmenlerin sorunlarının belirlenerek çözüm için öneriler geliştirilmesi uygulamanın başarısını artıracaktır. Ayrıca, master öğretmenlerin deneyimleri, bu alana yeni katılan öğretmen adaylarına da yol gösterecektir.

Problem

Master öğretmen olarak atanacak öğretmenleri profili nedir? Ve uygulamada karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri nelerdir?

Alt Problemler

Master öğretmenlerin

1. kimlik bilgileri nedir?
2. katıldıkları hizmet içi eğitim kurslarının yıllara göre dağılımı ile hizmet içi eğitimlere seçiliş biçimleri nedir?
3. aldıkları eğitimlerde kazandıkları bilgi ve becerileri uygulama olanakları nedir?
4. alınan eğitimin sonucu olarak yaşanan hayal kırıklıklarına yönelik görüşler nelerdir?
5. uygulamada karşılaştıkları güçlükler nelerdir?
6. alınan eğitimin onlara sağladığı yararlar konusundaki görüşleri nedir?
7. eğitimler sonucu kazandıkları bilgi birikimlerinin çalıştıkları kurumlarda daha etkili olabilmesi için önerileri nelerdir?

2. YÖNTEM

Bu araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır.

Araştırma Grubunun Özellikleri

Araştırma grubunu, Ocak – Mart 2003 tarihlerinde Ankara Bilimsel Teknik Araştırma Vakfı (BİTAV)’nda düzenlenen “Eğitici Bilgisayar Formatör Öğretmen Eğitimi Kursu”na Türkiye’nin her bölgesinden gelen ve 1985 yılından bugüne değin bu konuda devam eden hizmet içi eğitim kurslarına katılan öğretmenler arasından bu kurs için sınavla seçilmiş 240 öğretmenin 182’si oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Master öğretmenlerin uygulamalara ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından “Bilgi Toplama Formu” geliştirilmiştir. Bilgi toplama formunda öğretmenlerin kimlik bilgileri, eğitim aldıkları yer ve yıllar; eğitimlere nasıl seçildiklerine ilişkin soruların yanı sıra; görev yaptıkları okulların donanım alt yapısı; aldıkları hizmet içi eğitimlerin yararına ilişkin görüşleri; aldıkları eğitimlerde kazandıkları bilgi ve becerileri uygulama olanakları; aldıkları eğitimlerin meslek yaşamlarına katkılarına ilişkin görüşleri; uygulamada karşılaştıkları güçlüklerle ilişkin görüşlerini saptamaya yönelik sorular yer almaktadır.

Bu form araştırmacılar tarafından 2003 Ocak – Mart aylarında BİTAV’a eğitime gelen master öğretmenlere uygulanmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Elde edilen bulgular araştırmada yanıt aranan alt problemlerin sırasıyla ele alınmış ve yorumlanmıştır.

1. Eğitici bilgisayar formatör öğretmenlerin kimlik bilgileri nedir?

Master öğretmenlerin kimlik bilgileri yaş, cinsiyet, hizmet yılı, branşlara göre dağılım ve çalıştıkları kurumlardaki görevleri bilgilerini içermektedir. Master öğretmenlerin yaşlara göre dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Master Öğretmenlerin Yaşlara Göre Dağılımı

YAŞ	f	%
25 - 29	16	9
30 - 34	32	18
35 - 39	52	28
40 - 44	42	23
45 - 49	37	20
50 - +	3	2
Toplam	182	100

Yaşlara göre dağılımları incelendiğinde, master öğretmenlerin 35 ile 44 yaş arasında yoğunlaştığı görülmektedir. 25 yaşın altında öğretmenin bulunmadığı, 25 – 29 yaş arasında da % 9 oranında öğretmen bulunduğu görülmektedir. Bu programın “2003 yılı Eğitici Bilgisayar Formatör (Master) Öğretmen Tekamül Eğitimi” olduğu göz önüne alınırsa, grubun 1985 yılından itibaren eğitime katılmış olan öğretmenler arasından seçilmesi bu programda çok genç öğretmenlerin bulunmamasını açıklamaktadır.

Tablo 2’de master öğretmenlerin cinsiyetlerine göre dağılımı ele alınmıştır.

Tablo 2: Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	f	%
Kadın	16	9
Erkek	32	18
Toplam	182	100

Master öğretmenlerin cinsiyetlere göre dağılımları incelendiğinde, araştırma grubunu oluşturan 182 öğretmenin % 92’sinin erkek olduğu görülmektedir. Bayan öğretmenlerin oranının düşük olması, bu konuda yapılan çalışmaların sonuçlar ile benzerlik göstermektedir (Memmedova, 2001: 65; Sulak, 1996: 70).

Tablo 3’de master öğretmenlerin hizmet yıllarına göre dağılımı ele alınmıştır.

Tablo 3: Master Öğretmenlerin Hizmet Yıllarına Göre Dağılımı

Yıl	f	%
1 – 5	7	4
6 – 10	28	15
11 – 15	63	35
16 – 20	36	20
21 - +	48	26
Toplam	182	100

Master öğretmenlerin hizmet yıllarına göre dağılımları incelendiğinde, 11 – 15 yıl hizmet yılına sahip öğretmenlerin % 35 ile birinci sırada, 21 yıl ve üzerinde hizmet yılına sahip öğretmenlerin % 26 ile ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. İlk başlangıçta formatör öğretmenlerin en az üç yıl bilgisayar kullananlar arasından ve bu çalışmada yer alan öğretmenlerin de 1985 yılından beri hizmet içi eğitime katılan öğretmenler arasından seçilmesi, kıdemleri 10 yıldan fazla olan öğretmenlerin sayısının çoğunlukta olmasını açıklamaktadır.

Tablo 4’de master öğretmenlerin branşlarına göre dağılımı ele alınmıştır.

Tablo 4: Master Öğretmenlerin Branşlara Göre Dağılımı

Branş	f	%
Sınıf Öğretmenliği	59	32
Meslek Dersleri	45	25
FKB (Fizik, Kimya, Biyoloji)	42	23
Matematik	22	12
Din Bilgisi	4	2
Yabancı Dil	5	3
Rehberlik	3	2
Türk Dili ve Edeb.	2	1
Toplam	182	100

Tablo 4’den de görülebileceği gibi master öğretmenlerin branşlara göre dağılımı incelendiğinde ilköğretim sınıf öğretmenleri (% 32), meslek dersleri öğretmenleri (% 25) ve Fen bilimleri öğretmenleri (% 23) ilk üç sırada yer alırken; yabancı dil öğretmenleri (% 3), rehber öğretmenler (% 2) ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri (% 1) en düşük sırada yer almaktadır.

lar. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1983 yılında çıkardığı "Bilgisayar Öğretmenleri ile Bilgisayar Koordinatör Öğretmenlerinin Seçimi ve Görevleri" konusundaki yönetmeliğe (Tebliğler Dergisi 1993/2378:212) göre bilgisayar formatör öğretmenlik eğitimine Fen Bilimleri, Matematik ve Meslek Dersi öğretmenleri çağrılmaktaydı. Bu durum, meslek dersleri, fen bilimleri ve matematik öğretmenlerinin (% 60) çoğunlukta olmasını, daha sonra, Temel Eğitim Projesi kapsamında Bilgisayar Destekli Eğitimin ilköğretim okullarında yaygınlaştırılması çalışması ile sınıf öğretmenlerine ağırlık verilmesi de sınıf öğretmenlerinin birinci sırada yer almasını açıklamaktadır. Master öğretmenlerin çalıştıkları kurumlardaki görevleri Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5: Master Öğretmenlerin Çalıştıkları Kurumlardaki Görevleri

Görevler	f	%
Bilgisayar/formatör/Branş öğretmeni	99	55
Branş/Alan Öğretmeni	29	16
Bilgisayar/Formatör Öğretmen	26	14
İLSİS	24	13
Okul Yöneticisi	4	2
Toplam	182	100

Master öğretmenlerin kurumdaki görevleri incelendiğinde, % 55'inin hem bilgisayar/formatör öğretmeni olarak hem de alanlarıyla ilgili olarak derslere girdikleri görülmektedir. % 16'sı ise yıllardır bilgisayar formatör öğretmeni olmak üzere eğitim almalarına rağmen sadece kendi alanları ile ilgili derslere girerken, % 2'si de yöneticilik yapmaktadırlar. Yetiştirilen formatör öğretmenler, MEB'in yayınladığı genelleğe göre her il merkezinde bir koordinatör öğretmen, her okulda da bir bilgisayar formatör öğretmeni olarak görevlendirilmeleri gerekirken, hâlâ kendi alanları ile ilgili derslere girmeye devam eden (% 16), hem kendi alanları hem de bilgisayar derslerini sürdüren (% 55) öğretmenler olduğu görülmektedir. Bu sonuç, formatör öğretmen olarak yetiştirilen öğretmenlerin yarıdan fazlasının, yetiştirilme amacından farklı bir ortamda görevlerini sürdürmeye devam ettiklerini göstermektedir. Nitekim, Tablo 10 in-

celendiğinde de 182 öğretmenden sadece 26'sı (% 14) kurumlarında yetiştirilme amaçlarına uygun olarak yani sadece bilgisayar formatör öğretmenleri olarak görev yaptıklarını belirtmişlerdir. Elde edilen sonuçlar Özkan (2000) ve Memmedova (2001)'nin çalışma sonuçları ile de benzerlik göstermektedir.

2. *Master öğretmenlerin katıldıkları hizmet içi eğitim kurslarının yıllara göre dağılımı ile hizmet içi eğitimlere seçiliş biçimleri nedir?*

Öğretmenlerin katıldıkları hizmet içi eğitim kurslarının yıllara göre dağılımı Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Master Öğretmenlerin Katıldıkları Hizmet İçi Eğitim Kurslarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	f	%
1985 - 1989	84	25
1990 - 1994	112	34
1995 ve sonrası	138	41
Toplam	334	100

• Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Master öğretmenlerin 1985 yılından itibaren, bakanlık tarafından düzenlenen hizmet içi eğitimlere (formatör öğretmen, I. Tekamül, II. Tekamül gibi) katıldıkları anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, bilgisayarların eğitimde etkili olarak kullanılması ve yaygınlaştırılması amacıyla MEB'nin bu öğretmenlere yıllardır yatırım yaptığı söylenebilir.

Master öğretmenlerin hizmet içi eğitimlere seçiliş biçimleri de Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Öğretmenlerin Katıldıkları Hizmet İçi Eğitim Kurslarına Seçiliş Biçimlerine Göre Dağılımı

Seçiliş Biçimi	f	%
Kendi isteği	117	64
Müdürün önerisiyle	65	36
Toplam	182	100

Tablo 7 incelendiğinde, öğretmenlerin % 64'ünün kendi isteği ile % 36'sının müdürün önerisi ile hizmet içi eğitimlere seçildiği görülmektedir. Daha önce de sözü edildiği gibi, hiz-

met içi eğitime katılmak için müdürün önerisi ya da kendi istekleriyle başvurmakta daha sonra sınavla katılmaktaydılar. Öğretmenlerin % 64'ünün kendi isteğiyle bu programlara katılmak için baş vurması, seçimlerin gönüllük esasına dayalı olduğu biçiminde yorumlanabilir. Bunun ötesinde bu eğitimlere gönüllü olarak katılan öğretmenlerin çoğunlukta olması, aldıkları hizmet içi eğitimler sonrası beklentilerinin de yüksek olabileceği anlamını içermektedir.

3. Master öğretmenlerin aldıkları eğitimlerde kazandıkları bilgi ve becerileri uygulama olanakları nedir?

Master öğretmenlerin şimdiye değin aldıkları eğitimlerde kazandıkları bilgi ve becerileri uygulama olanakları bulup bulmadıklarını belirleyebilmek için öncelikle, çalıştıkları okulların donanım alt yapısı incelenmiştir. Bu amaçla, öğretmenlere okullarında bilgisayar alt yapısı olup olmadığı sorulmuş, sonuçlar Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8: Master Öğretmenlerin Çalıştıkları Okullardaki Bilgisayar Altyapısı

Bilgisayar Altyapısı	f	%
Var	151	83
Yok	31	17
Toplam	182	100

Master öğretmenlerin % 83'ünün okullarında bilgisayar alt yapısı bulunmasına rağmen, %17'sinin çalıştığı okullarda bilgisayar alt yapısı bulunmamaktadır. Yönetmeliğin 13. maddesi göz önüne alındığında, bu durum, okullarında bilgisayar bulunmayan öğretmenlerin bu kurslara seçildiği yıllarda, okullarında bilgisayar bulunduğu ya da kurulmak üzere olduğu ancak daha sonraki yıllarda bu öğretmenlerin bilgisayar laboratuvarı bulunmayan okullara atanmış olabilecekleri şeklinde yorumlanabilir. Bu bulgu 1985 yılından beri hizmet içi eğitime alınan öğretmenlerin % 17'sinin çalıştıkları okullarda, hizmet içi eğitimlerde kazandıkları bilgi ve becerileri kullanabilme olanağına sahip olmadıklarını göstermektedir.

Tablo 8'deki verilere dayalı olarak öğret-

menlerin aldıkları eğitimlerde kazandıkları bilgi ve becerileri uygulama olanaklarını belirlemek için öğretmenlere bilgisayar okuryazarlığı (BOY) ya da bilgisayar destekli eğitim (BDE) konusunda eğitim verip vermedikleri sorulmuş ve sonuçlar Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Formatör Öğretmenlerin BOY ya da BDE Eğitimi Verme Durumu

Bilgisayar Okuryazarlığı/BDE	f	%
Evet	157	86
Hayır	25	14
Toplam	182	100

Tablo 9'dan da görülebileceği gibi öğretmenlerin % 86'sı BOY ya da BDE konularında eğitim vermektedirler. Bir başka deyişle, öğretmenlerin % 14'ü aldıkları eğitimlerde kazandıkları bilgi ve becerileri uygulama olanağı bulamamaktadır. Bu durum, söz konusu öğretmenlerin bir kısmının, hâlâ sadece alan öğretmeni olarak çalışıyor olmaları; bir kısmının da, okulunda bilgisayar alt yapısı olmaması ile açıklanabilir. Nitekim bu olasılık Tablo 5 ve Tablo 8'deki verilerle uyumludur. Okullarında bilgisayar alt yapısı olmadığını belirten 31 öğretmene (% 17) karşılık (Tablo 8), 25 öğretmen (% 14) BOY ya da BDE konusunda ders vermediklerini belirtmektedirler (Tablo 9). Öğretmenlerin bu eğitimleri hangi kurumlarda verdiklerine bakılmış ve Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: Formatör Öğretmenlerin BOY ya da BDE Eğitimi Verdikleri Kurumlar

Bilgisayar Okuryazarlığı/BDE	f	%
Okulum	56	37
Okulum ve Hizmet içi Eğitim Merkezi	50	31
Okulum ve başka okul	45	28
Başka okul	4	3
Halk Eğitim Merkezi (HEM)	2	1
Toplam	157	100

Tablo 10 incelendiğinde de görülebileceği gibi, bu dersleri verdiklerini söyleyen öğretmenlerin % 59'u bu dersleri okullarının yanı sıra başka okullarda veya halk eğitim merkezlerinde

de vermektedirler. Sadece başka okul ve Halk Eğitim Merkezlerinde (HEM) ders verdiğini söyleyen 6 (% 4) öğretmen Tablo 8 ve 9'daki veriler arasındaki farkı açıklamaktadır. Başka bir deyişle, Tablo 8'de okullarında bilgisayar alt yapısı olmadığını belirten 31 öğretmenin % 19'unun başka okul veya HEM'de BOY ya da BDE ile ilgili dersler verdikleri anlaşılmaktadır.

4. Master öğretmenlerin alınan eğitimin sonucu olarak yaşanan hayal kırıklıklarına yönelik görüşler nelerdir?

Öğretmenlere aldıkları eğitimler sonucu hayal kırıklıkları yaşayıp yaşamadıkları sorulmuş ve elde edilen sonuçlar Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11: Master Öğretmenlerin Yaşadıkları Hayal Kırıklıklarına Yönelik Görüşler

Görüşler	f	%
Bilgi birikiminden yeterince yararlanılmadı	150	82
Yöneticilerle zaman zaman çatışmama neden oldu	108	59
Kurumdaki yüküm kaldıramayacağım kadar arttı	49	27
Öğretmen eğiticisi olarak kabul görmedim	22	12
Çevremdekileri n beklentileri baş edemeyeceğim kadar arttı	18	10
Öğretmen/mesai arkadaşlarımla ilişkimi olumsuz yönde etkiledi	6	3

- Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Tablo 11'deki veriler incelendiğinde öğretmenlerin % 82 gibi bir çoğunluğu özellikle katıldıkları HİE kurslarında edindikleri "bilgi birikiminden yeterince yararlanılmadığı" seçeneğini işaretlemişlerdir. Bu öğretmenlerin çoğunluğunun (% 64) bu kurslara gönüllü olarak katıldıkları (Tablo 7) göz önüne alındığında, HİE kursları sonrası okullarına döndüklerinde yeni edindikleri bilgileri meslektaşlarıyla ya da öğrencileriyle paylaşma konusunda beklentilerinin yüksek olması nedeniyle bir hayal kırıklığı yaşamış olmaları çok anlamlıdır.

Bu seçeneğin yanı sıra, "yöneticilerle zaman zaman çatışmama neden oldu" seçeneğinin de

öğretmenlerin % 59'u tarafından işaretlendiği görülmektedir. Eğitim kurumlarında yeniliklerin yayılımında yöneticilerin belirleyici rolü olduğu gerçeği pek çok araştırma sonucu ortaya konmuştur (Collis 1993; Aşkar ve Usluel, 2001). Söz konusu kurslara katılan öğretmenler okullarına döndüklerinde yeni bilgilerini paylaşabilmek ve uygulamalara yansıtılabilmek için özellikle okul müdürlerinin desteğine gereksinim duymaktadırlar. Öğretmenlerin % 56'sının bu seçeneği işaretlemiş olması müdürlerin bu desteği vermediği şeklinde yorumlanabilir.

5. Master öğretmenlerin uygulamada karşılaştıkları güçlükler nelerdir?

Öğretmenlere uygulamada karşılaştıkları güçlükler sorulmuş ve elde edilen sonuçlar Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12: Master Öğretmenlerin Uygulamada Karşılaştığı Güçlükler

Görüşler	f	%
Bilgisayar/formatör öğretmen sayısındaki yetersizlik	152	84
Bakanlık/il/ilçe milli eğitim müdürlüklerinin yeterince izleme yapmaması	118	65
Teknik bakımdaki aksaklıklar	110	60
Okul/kurum yöneticilerinin uygulama ile ilgili eğitim eksikliği	109	60
Yöneticilerin olumsuz tutumu (destek vermemesi)	100	55
Yeterli sayıda öğretim yazılımlarının/materyallerinin olmaması	94	52
Öğrenci mevcuduna göre donanım yetersizliği	91	50
Okuldaki teknolojik donanım yetersizliği	74	21
Öğretmen/mesai arkadaşlarımdan destek görmeme	32	18

- Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Öğretmenlerin uygulamada karşılaştıkları güçlükler incelendiğinde, % 84'ünün bilgisa-

yar/formatör öğretmen sayısındaki yetersizliği işaretlediği görülmektedir. Bu durum birkaç açıdan ele alınabilir. Öncelikle, söz konusu tablodan da görülebileceği gibi, öğretmenlerin % 60'ının teknik bakımdaki yetersizlikleri sorun olarak belirtmeleri, öğretmenlerin görevleri sırasında çıkan teknik sorunlarla da kendilerinin ilgilenmek zorunda olduğu anlamına gelebilir. Ayrıca, öğretmenlerin % 50'sinin öğrenci mevcuduna göre donanım yetersizliğinden şikayetçi olmaları, öğretmenlerin yükünü, baş etmek zorunda kalacakları sorunları artırdığını göstermektedir. Söz konusu iki seçenek okullarda birden fazla formatör öğretmene ya da formatör öğretmenin yanı sıra teknik elemanlara da ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Buna ek olarak, Öğretmenlerin yaklaşık % 60'ının kendi okullarının yanı sıra başka okul ya da HEM'de derslerine girdiklerini belirttikleri anımsanırsa (Tablo 10), daha fazla sayıda formatör öğretmene gereksinim duyulduğunun belirtilmesi anlamlıdır.

Tablo 12'deki veriler, öğretmenlerin % 60 gibi bir çoğunluğunun MEB, İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri'nin yeterince izleme yapmadıkları seçeneğini işaretlediklerine dikkati çekmektedir. Bilgisayar alt yapısı bulunan okullarda yaşanan teknik sorunların, öğretmenlerin karşılaştıkları güçlüklerin yetkililer tarafından tespit edilmemesi; zor koşullar altında ders yapan öğretmenlerin çalışma motivasyonunu düşürebilir.

6. *Master öğretmenlerin alınan eğitimin onlara sağladığı yararlar konusundaki görüşleri nedir?*

Öğretmenlere alınan eğitimlerin sağladığı yararlar sorulmuş ve sonuçlar Tablo 13'de sunulmuştur.

Tablo 13: Master Öğretmenlerin Alınan eğitimlerin Sağladığı Yararlar Konusundaki Görüşleri

Görüşler	f	%
Öğretmenlik mesleğimden daha fazla doyum almamı sağladı	99	54
Öğretmen/mesai arkadaşlarımla ilişkimi olumlu yönde etkiledi	91	50
Yöneticilerle ilişkilerim olumlu yönde etkiledi	74	21
Okulda/çalıştığım kurumda saygınlığım arttı.	68	19
Öğretmen arkadaşlara eğitim vermenin mutluluğunu yaşadım	67	19
Kurumdaki sorumluluklarım ve dolayısıyla ayrıcalıklarım arttı.	65	18
Kademe/derece atlamamı sağladı	-	-
Hiçbiri	83	46

• Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

Tablo 13'deki sonuçlar incelendiğinde öğretmenlerin yarısı hem HİE kursları sonrası öğretmenlik mesleğinden daha fazla doyum sağladığını (% 54) hem de söz konusu kurslara katılmış olmanın arkadaşları ile ilişkilerini olumlu yönde etkilediğini (% 50) belirtmektedir. Bu durum, bu tür HİE kurslarının öğretmenleri monotonluktan çıkararak farklı deneyimler kazanmaları ve öğrenme/öğretme süreci ile ilgili yenilikleri izleyebilmeleri açısından yeni bir yaşantı sağladığı şeklinde açıklanabilir. Bu da öğretmenlerin mesleklerinden daha fazla doyum almalarına neden olmakta, farklı bir kimlik kazanmalarını sağlamaktadır.

Ancak, öğretmenlerin % 46'sının bugüne değin aldıkları kurslardan hiçbir yarar sağlamadıklarını belirtmiş olmaları dikkat çekicidir. Bu duruma, söz konusu öğretmenlerin çalıştıkları kurumlarda uygulama sırasında güçlüklerle karşılaşmaları ve çözümü için bir destek görmemeleri (Tablo 11 ve 12); özellikle de yıllardır kademe ve derece alma beklentileri için de olan öğretmenlerin bu beklentilerinin karşılanmaması gibi çeşitli etmenler neden olabilir.

7. *Master öğretmenlerin eğitimler sonucu kazandıkları bilgi birikimlerinin çalıştıkları kurumlarda daha etkili olabilmesi için önerileri nelerdir?*

Çalışmaya katılan öğretmenlere “Eğitimler sonucu kazandığınız bilgi birikimlerinin çalıştığınız kurumlarda daha etkili olabilmesi için önerileriniz nelerdir?” sorusu açık uçlu olarak sorulmuştur. Gelen yanıtların “özlük hakları”, “yöneticilerin tutumu”, “bakanlık denetimi” ve “donanım/alt yapı” olmak üzere dört başlık altında yoğunlaştığı görülmektedir.

a. Özlük Hakları

“Halen yaptığımız işin kanun ve yönetmelik çerçevesinde bir tanıma oturtulmaması, keyfi uygulamaları peşinden getiriyor. Yetki ve sorumluluklarımızın belirlenmesi gerekir.”

“Özlük haklarımızın ve statümüzün bir an önce güncellenmesi gerekir.”

“Görev tanımlarımızın ve bununla ilgili gerekli özendirici düzenlemelerin yapılması ve sorumluluklarımızın belirlenmesi, farklı yorumlamaları önleyebilir.”

“Aldığımız sorumluluk ve verdiğimiz hizmet karşılığı özlük haklarımızda değişiklikler yapılmalı.”

“Kadromuzun bilgisayar öğretmeni olarak değiştirilmesi gerekir.”

“Eğitici formatör öğretmenine statü (kadro) kazandırılarak, sadece bilgisayar alanında çalışmalar yapmaları sağlanmalıdır. Aynı zamanda alan öğretmenliği yapması zor olmaktadır.”

“Halen yalnızca alan dersine girmek zorunda oluşum hem öğrendiklerimi unutturuyor hem de lab. etkili olarak kullanılmıyor.”

b. Yöneticilerin Tutumu

“Bilgi teknolojilerine sıcak bakan yöneticiler bilgisayar laboratuvarı ya da BT sınıfı olan okullara atanmalıdır.”

“İdarecilerin teknolojiye bakış açılarının değişmesi için eğitilmeleri uygulamanın başarısını ve etkililiğini arttıracaktır.”

“Öncelikle İl Milli Eğitim müdürlerinden başlayarak, yöneticilerin alınan bu eğitimler konusunda bilgilendirilmeli ve uygulamalara destek verir duruma getirilmelidir.”

“İdarecilere BT'nin önemini kavratılması ve bu konularda hizmet içi eğitimler verilmesi, bu alanda daha etkili çalışmamıza neden olacaktır.”

c. Bakanlık Denetimi

“Merkez teşkilatının bilgisayar laboratuvar/BT sınıflarının nasıl kullanıldığını denetlemeleri gerekir.”

“Verilen eğitimlerin sonucu denetlenmelidir.”

“Okullara gittiğimiz zaman Bakanlığın veya Genel Müdürlüğün yazı, genelge vb. ile bizleri denetlemesi ve sahipsiz olduğumuzu hissettirmesi gerekir.”

d. Donanım / Alt Yapı

“Bakanlıkça verilen donanımların güncellenmesi için olanak sağlanmalı.”

“BT sınıfının halka açılması ve öğrencilere kurslar düzenlenmesi ile BT sınıflarının bakım onarım ve yenilenme gereksinimleri karşılanabilir.”

“Teknik ve donanım desteği verilmeli, formatörlerin ders yükü azaltılmalı.”

Öğretmenlerin ilgili soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde, önerilerin, özellikle özlük haklarının iyileştirilmesine ve yöneticilerin uygulamalara destek vermeleri için yapılabileceklere yönelik olduğu görülmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Master öğretmenlerin aldıkları hizmet içi eğitimlere ilişkin görüşleri ve hizmet içi eğitim sonrası karşılaştıkları güçlüklerin ele alındığı bu çalışmada dikkat çekici olduğu düşünülen sonuçlara ve ilgili önerilere yer verilmiştir.

Master öğretmenlerin

1. çalıştıkları kurumlardaki görevleri incelendiğinde % 55'inin hem bilgisayar/formatör öğretmen olarak hem de alanlarıyla ilgileri derslere girdikleri; % 18'inin ise yıllardır eğitim almalarına rağmen bilgisayar/formatör öğretmen olarak çalışmadıkları,
2. kurslara seçiliş biçimleri incelendiğinde genellikle bu kurslara gönüllü olarak katıldıkları,
3. bu kurslarda kazandıkları bilgi ve becerileri uygulama olanakları incelendiğinde, % 17'sinin okullarında bilgisayar alt yapı-

sının bulunmadığı ve % 14'ünün de bu bilgi ve becerileri bu alanla ilgili dersler vermedikleri için uygulayamadıkları,

4. eğitimler sonucu hayal kırıklıkları yaşayıp yaşamadıkları incelendiğinde, özellikle katıldıkları HİE kurslarında edindikleri “bilgi birikiminden yeterince yararlanılmadığı” ve “yöneticilerle zaman zaman çatışmalara neden olması” gibi konularda hayal kırıklığı yaşadıkları,
5. uygulamada karşılaştıkları güçlükler incelendiğinde, özellikle, kurumlarındaki bilgisayar/formatör öğretmen sayısındaki yetersizliğin ve MEB, İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri'nin yeterince izleme yapmadıkları konularının güçlükler olarak belirlendiği,
6. alınan eğitimlerin sağladığı yararlar konusundaki görüşleri incelendiğinde HİE kursları sonrası öğretmenlerin hem mesleğinden daha fazla doyum sağladıklarını, hem de söz konusu kurslara katılmış olmanın arkadaşları ile ilişkilerini olumlu yönde etkilediğini belirttikleri görülmüştür.

Tüm bu sonuçlar göz önüne alındığında, bilgisayarların eğitim sürecinde etkili olarak kullanılması ve yaygınlaştırılması için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

Bu kurslara katılan öğretmenlerin,

- bilgisayar alt yapısına sahip okullara tayin edilmeleri ya da bu alt yapıya sahip okullardan seçilmelerine dikkat edilmesi,
- HİE sonrası okullara döndüklerinde sadece bilgisayar formatör öğretmeni olarak görevlendirmeleri,
- okullarındaki mevcut öğretmen sayısına göre birden fazla formatör öğretmen olmasına dikkat edilmesi,
- öğretim süreci boyunca, karşılaşılan teknik sorunların anında giderilmesi için teknik eleman sayısının artırılması ve bilgisayar alt yapısı olan okulların teknik bakımlarının sık aralıklarla yapılması,
- okul yöneticilerinin belli aralıklarla bilgisayarların okullarda kullanımının yararına

ilişkin eğitimlere alınarak, onlarda olumlu tutum değişikliğinin oluşturulması,

- İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinin her dönem sonunda okul yöneticileri ile birlikte toplantıya çağrılarak uygulama sonuçlarını tartışması ve izleme çalışmalarını yapması öncelikli olarak geliştirilen önerilerdir.

KAYNAKÇA

- Akkoyunlu, B. ve Orhan, F. (2001). “The use of computers in K-12 schools in Turkey.” *TECHTRENDS for Leaders in Education and Training*. Nov/Dec. Vol. 45/No. 6. ss. 29- 31.
- Akkoyunlu, B. (1998). “Bilgisayarlar ve eğitimde kullanılması.” *Çağdaş Eğitimde Yeni Teknolojiler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları. No. 564.
- Aşkar, P. ve Usluel, Y. (2001). *Concerns of administrators and teachers in the diffusion of it in schools: A case study from Turkey*. SITE, Florida, 5-10 March.
- Collis, B. (1992). *Computers, curriculum and whole class instruction*. Belmont, CA: Wadsworth Publications. Englewood Cliffs.
- Fidan, N. (1998). “Problem and issues central to use microcomputers in schools.” Ankara: *Hacettepe Üniversitesi. Eğitim Fakültesi Dergisi*. 3, 35 – 40.
- International Society for Technology Education. (ISTE). (2000). *National educational technology standards for teachers*. Eugene: ISTE Publications.
- MEB (1993). “Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı Örgün ve Yaygın Eğitim kurumlarında bilgisayar laboratuvarlarının düzenlenmesi ve işletilmesi ile bilgisayar ve bilgisayar koordinatör öğretmenlerin görevleri hakkında yönerge.” *Tebliğler Dergisi*, Sayı. 2378, ss. 212-219.
- Memmedova, A. (2001). “Bilgisayar Destekli Eğitimde rol alan formatör öğretmenlerin görevlerini gerçekleştirme düzeylerine ve BDE uygulamalarına ilişkin görüşleri.” *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan, B. (2000). “Bilgisayar destekli eğitimin gelişimi.” *Ç.Ü. Fakültesi Dergisi*. II, 18, 7 – 15.
- Sulak, H. (1996). “Bilgisayar destekli eğitimde karşılaşılan güçlükler.” *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Varol, A. (1999). “Bilişim alanındaki eğitimcilerin eğitimi.” *Bilişim Teknolojileri Işığında Eğitim Konferansı Bildirileri*. Ankara: 13 – 15 Mayıs. 99 – 104.
- YÖK (1998). *Eğitim fakülteleri öğretmen yetiştirme programlarının yeniden yapılandırılması raporu*. Ankara. (Mart, 1998).